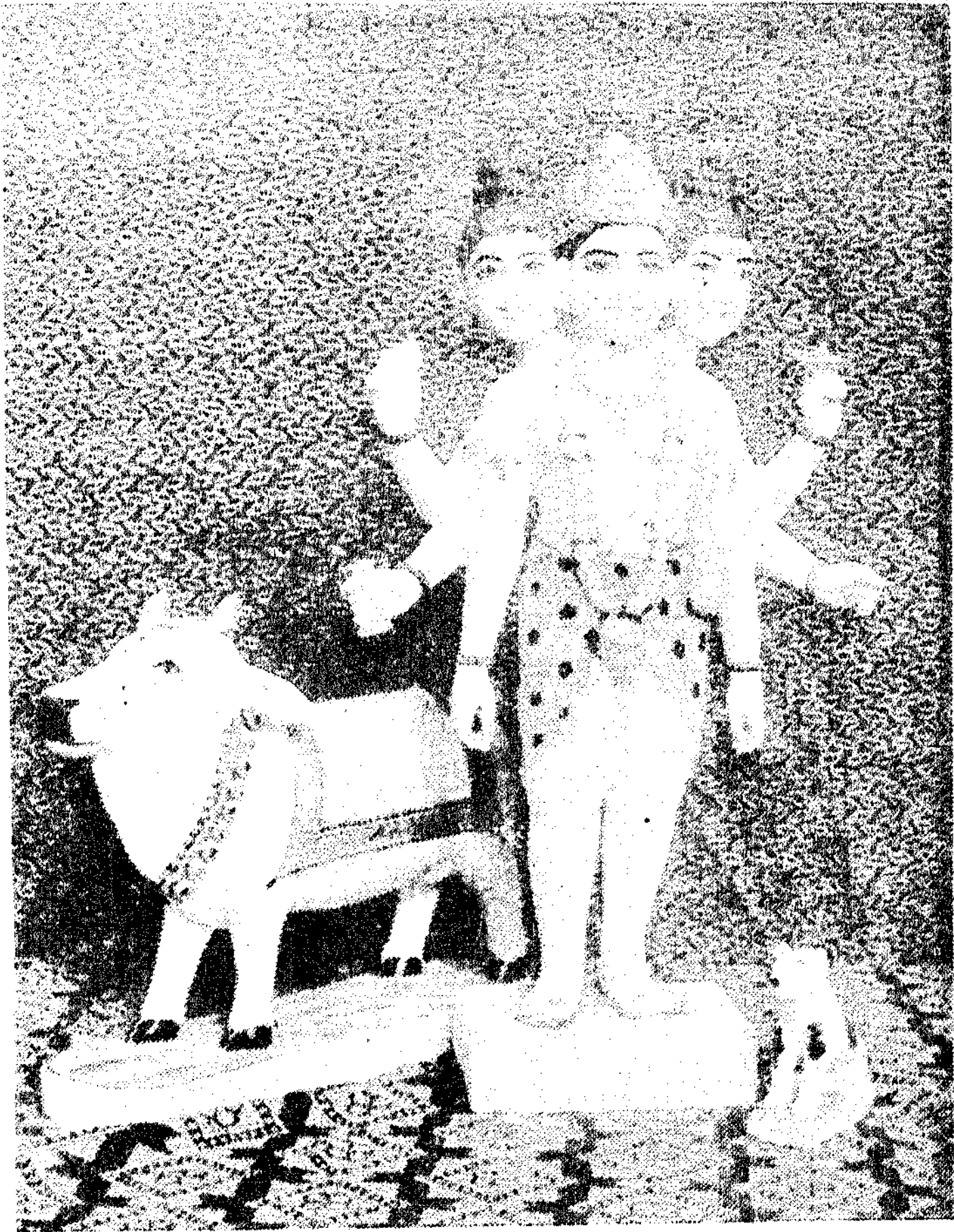

श्रीसाईसेवा

[श्रीसाई काव्यवहार विशेषांक]

जगा लावावे सत्पथी । हेचि साईलीलेची कृति ॥

श्री सा ई वा क्सु धा

बाबा अत्यंत परोपकारी ।
काय वर्गावी तयांची थोरी ।
दिसाया उग्र बाह्यात्कारी ।
परी अंतरीं अति सौम्य ॥ ९० ॥

अगाध तयांचें महिमान ।
वाणी होऊनि निरभिमान ।
करील सच्चरणाभिनंदन ।
तरीच अवगाहन करील ॥ ९१ ॥

व्यापूनियां स्थिर चर ।
उरीं भरला विश्वंभर ।
विचारुनि हें निरंतर ।
करीना वैर कुणासीं ॥ ९२ ॥

तोच भरलासे सर्व सृष्टीं ।
दाही दिशां पाठीं पोटीं ।
कोणावरीही वक्र दृष्टी ।
करितां तो कष्टी होतसे ॥ ९३ ॥

अंगी जरी वैराग्य पूर्ण ।
स्वयें लोकसंग्रहार्थ आपण ।
करी प्रापंचिकाचें आचरण ।
द्यावया शिकवण आश्रितां ॥ ९४ ॥

— श्रीसाईसच्चरित्—अध्याय २३ वा

श्रीसाईलीला

[श्रीसाईबाबांचे संस्थान, शिरडीचे
अधिकृत मासिक]

वर्ष ५५ वे] फेब्रुवारी ७७ [अंक ११

: संपादक :

श्री. का. सी. पाठक,
रिसिन्हर श्रीसाईबाबा संस्थान, शिर्डी

: कार्यकारी संपादक :

- डॉ. श्री. दि. परचुरे, (इंग्रजी आवृत्ती)
- श्री. सदानंद चेंदवणकर (मराठी ,,)

वार्षिक वर्गणी रु. ६-०० (ट. ख. सह)
किरकोळ अंक ६० पैसे फक्त.

: कार्यालय :

“साईनिकेतन”, प्लॉट नं. ८०४-बी,
डॉ. भांबेडकर पथ, दादर, मुंबई १४.

पिन : ४०००१४

दूरध्वनी : ४४ ३३ ६१

या अंकाचे मानकरी

१. श्री. सदानंद चेंदवणकर, चेंबुर
२. ,, रमेश चव्हाण, नवापूर
३. ,, प्रकाश सहस्रबुद्धे, डोंबिवली
४. सौ. शांताबाई सरोदे, दादर
५. सौ. सुशीलाबाई हजारे, मालेगाव
६. श्री. गजानन दर्णे, उरण
७. सौ. आशा इंगळे, गोरेगाव
८. सौ. श्री शहाणे, डोंबिवली
९. ,, दत्ताराम वारस्कर, गिरगाव
१०. ,, म. स. घोलप, पुणे.
११. श्री. वि. तु. चिले, कुलाबा
१२. ,, विनायक पाठक, मुंबई
१३. ,, गं. रा. भट, मुंबई
१४. सौ. सरला सू. गर्जे, पुणे
१५. श्री. विजय र. रेगे, मुंबई
१६. ,, वृजकिशोर दुबे, होशंगाबाद
१७. ,, सु. रा. उघडे, यवतमाळ
१८. ,, स. मा. मुन्हार, नागपूर
१९. ,, महादेव दत्तात्रय भिडे, पुणे
२०. ,, रामदास भा. जोशी, पुणे
२१. ,, विजय द. हजारे, मुंबई
२२. ,, रा. मा. आडकर, वार्शी
२३. ,, द. रा. तळेकर, मुंबई
२४. ,, स. कृ. काळे, दादर
२५. प्रो. आद्याप्रसाद त्रिपाठी, सतना
२६. सौ. कलावती व. चव्हाण, दादर
२७. सौ. रत्नप्रभा अ. सुर्यवंशी, कोल्हापूर
२८. श्री. पी. आर. जोशी, पुणे
२९. ,, गजानन जागुष्टे, वांद्रा
३०. ,, विश्वनाथ द. लोटलीकर, दादर
३१. ,, सु. य. थोरात, बालचंदनगर
३२. ,, साहेबराव म. फरतोडे, खार
३३. ,, कृष्णकुमार खडतडकर, नागपूर
३४. श्रीमती विमल भा. खडताले, विक्रोळी
३५. कु. शोभा आळवे, लालबाग
३६. श्रीमती सुनंदा पंडित, दादर
३७. श्री. के. रा. धालगांवकर, नागपूर
३८. ,, एन. आर. देशपांडे, येळारेडी
३९. ,, रामनाथ गुरुतुले, चंद्रपूर
४०. ,, वि. एन. कदम, गोरेगाव
४१. ,, रमाकांत ना. पंडित, माडुंगा,
४२. ,, शाम जुवळे, दादर
४३. ,, अशोक बा. भिसे, बोरीवली
४४. ,, अ. द. जवळकर, नाशिक
४५. ,, शिरीष, विलेपारले
४६. ,, वसंत प्र. जोशी, वांद्रा
४७. ,, अमीनगड ए. एम्. गुळंचे
४८. ,, दत्तात्रय महादेव मोरे, पुणे
४९. ,, मंगेश करंबेळकर, डोंबिवली
५०. ,, एस. एन. उभारे, ठाणा
५१. ,, शिवाजी कौ. मोरे, धुळे
५२. ,, तात्याबा वि. लडकत, पुणे
५३. ,, सुभाष अं. सावंत, कुलाबा
५४. श्री. व श्रीमती आर. जी. डुबल,
विक्रोली.

संपादकीय —

स. न. वि. वि.

श्रीसाईलीलेचा हा फेब्रुवारीचा अंक श्रीसाईभक्त वाचकांच्या हाती देताना नेहमी-प्रमाणेच आम्हाला आनंद होत आहे. नेहमीच्यापेक्षा हा अंक आम्ही वेगळ्या पद्धतीने काढलेला आहे. या खास काढलेल्या अंकाला आम्ही “श्रीसाई काव्य बहार” असे नाव दिले आहे. आमच्यावर हमेशा पदांचा - कवितांचा - काव्यांचा - गीतांचा महाराष्ट्रातील कोनाकोपऱ्यातील कवि - कवयित्रींच्याकडून अक्षरशः वर्षाव होत असतो. अवघी आठच पाने जेमतेम आम्ही दरमहा या कवितांच्या प्रसिद्धीसाठी खर्च करतो. तेव्हा एक नवीन कल्पना आम्हाला सुचली. वर्षातून एखादा असा श्रीसाईकाव्यांनी भरगच्च असा अंक जर आपण रसिकांसमोर ठेवला तर त्याचे स्वागत होईल ; तो कविता करणाऱ्यांना आवडेल. म्हणूनच आम्ही गेल्या ५५ वर्षांत प्रथमच हा असा काव्यांनी भरगच्च असा अंक प्रकाशित करित आहोत. वाचकांनी या अंकाबद्दलचा आपला अभिप्राय अवश्य कळवावा. महाराष्ट्रात अशी कितीतरी मासिके आहेत, परंतु वर्षाकाठी निव्वळ काव्याला स्थान देऊन संपूर्ण काव्यांनी बहरलेला अंक फारसा कुठेच आढळलेला नाही ; पाहिलेला पण नाही. तेव्हा मराठी मासिक सृष्टीत श्रीसाईलीलेने हा पहिलाच यत्न केला आहे असे म्हणावयास हरकत नाही.

आम्ही एका उत्सवप्रसंगी शिर्डीस गेलो होतो. सूर्यास्तानंतरची श्रीबाबांची आरती झाल्यावर संगीत - वादनाच्या कार्यक्रमप्रसंगी काही गाणाऱ्या मंडळींनी श्रीसाईलीलेचे अंक मुद्दाम मागवून घेतले. त्यातील काही गीते तर त्यांना आवडली व ती त्यांनी चालीवर सुरात पेश केली. श्रोतृवृन्दाने या गीतांचे स्वागत केल्याने आम्ही चांगल्या गीतांची निवड करतो असे वाटले व त्या उत्तेजनाने प्रेरित होऊन आम्ही उत्तरोत्तर सुंदर सुंदर गीतांची निवड करू लागलो. सुमारे पन्नासावर निवडक कविता या खास अंकात समाविष्ट करण्यात आलेल्या आहेत. रसिकांना जर आमची ही कल्पना आवडली तर पुढेमागे श्रीबाबांच्या सुंदर सुंदर छान छान अशा काव्यांचे एक शंभर पानी पुस्तक प्रकाशितही करू.

श्रीसाई काव्यांनी बहरलेला असा हा अंक श्रीसाईलीला तिसऱ्या लेखक - कवी स्नेहसंमेलनप्रसंगी उद्घाटित करित आहोत हा एक योगायोग आहे ; व या योगायोगाच्या आनंदात आपण सारेजण सहभागी होऊ या.

श्रीसाईलीला लेखक-कवि तृतीय स्नेहसंमेलनाचे पाहुणे

साईभक्त श्री. अनंत जयदेव चितांबर

— सदानंद चेंदवणकर

१२०/४०५५, 'राधामाधव,'

टिळक नगर, चेंबूर, मुंबई ८९

● श्रीसाईलीलेच्या लेखक-कवी स्नेहसंमेलनास श्रीसाईबाबांना प्रत्यक्ष पाहिलेल्या भाग्यवानांना प्रमुख पाहुणे म्हणून निमंत्रण करण्याची आमची प्रथा आहे. प्रथम स्नेहसंमेलनास कै. श्री. नारायण पुरुषोत्तम उर्फ काकासाहेब अवस्थी हजर होते. त्यांच्या शुभ आशीर्वादाने उत्साहित होऊन आम्ही दुसरे स्नेहसंमेलन भरविले व त्या प्रसंगी कुल्याचे डॉ. केशव भगवंत उर्फ अण्णासाहेब गवाणकर उपस्थित होते. यंदा तृतीय स्नेहसंमेलनास आम्ही अहमदनगरचे विख्यात साईभक्त श्री. अनंत जयदेव चितांबर यांना निमंत्रित केले व त्यांनी आमची विनंती मान्य करून

हजर राहाण्याचे अभिवचन दिले या बद्दल त्यांचे आभार मानावे तितके थोडेच.

श्री. चितांबर ६७ वर्षे वयाचे सद्गृहस्थ आहेत. त्यांचा जन्म नगर जिल्ह्यातील नेवासे तालुक्यातील चांदे या गावी १७ सप्टेंबर १९१० रोजी झाला. त्यांचे वडील श्री. जयदेवराव तिथे प्राथमिक शाळेचे मुख्याध्यापक होते. श्री. अनंतरावांच्या मातोश्रीचे नाव अंबाबाई व खरोखरीच त्या कपाळावर चांगले ठसठशीत मोठे भव्य कुंकू लावीत. छोट्या अनंतरावांचे आई-वडिल परमेश्वरावर अत्यंत निष्ठा ठेवणारे व अत्यंत धार्मिक आचार-विचारांचे पालन करणारे होते. वडिलांनी त्यावेळी सेकंड इयर ट्रेनिंग पर्यंतचे शिक्षण घेतलेले होते व ते संस्कृतचे चांगले अभ्यासक होते. वडिलांच्या देखरेखीखाली किशोर अनंतरावांनी संस्कृतचे घेतलेले पाठ त्यांना मॅट्रिकच्या परीक्षेस चांगले उपयुक्त ठरले. अनंतरावांचे वडील साहित्याचे भारी प्रेमी. त्यांनी केरळ कोकीळ यांची प्रस्तावना असलेली सार्थज्ञानेश्वरी, पंचदशी संस्कृत मराठी टीकेसह असलेली व कै. लो. टिळककृत 'गीतारहस्य' हे ग्रंथ स्वतः विकत घेऊन संग्रही ठेवले. त्यांचा ते मननपूर्वक अभ्यास

करीत. वेदांत अभ्यासाची पित्याच्या ठिकाणी असलेली ही आवड त्यांना भावी आयुष्यात मार्गदर्शक ठरली. श्री. अनंतरावांच्या मातोश्रीनी शाळेची पायरी पण चढलेली नव्हती. परंतु असे जरी असले तरी श्रवणभक्तीने त्यांनी सारी पुराणे व इतर धार्मिक ग्रंथातील बोध ऐकलेले होते यामुळे मनुष्य धार्मिक कार्यप्रसंगाने सन्मार्गावरच राहातो अशी त्यांची दृढ समजूत होती व ही समजूत त्या वेळोवेळी आपल्या मुलांना बोलून दाखवीत असत. श्री. जयदेवराव पितांबर पती-पत्नींना चार पुत्र व एक कन्या अशी अपत्यसंपत्ती लाभली.

श्री. अनंतराव दीड-दोन वर्षांचे असतानाच त्यांच्या वडिलांची बदली श्रीसाई-बाबांच्या शिर्डी या क्षेत्री झाली. त्या उभयतांची श्रीसाईबाबांवर परमनिष्ठा होती. लहान असताना अनंतरावांनी रोजच्यारोज श्रीसाईबाबांचे दर्शन घेतलेले आहे. दररोज ते बाबांच्या पायावर मस्तक ठेवीत व बाबांचे आशीर्वाद मिळवीत. केवढे हे त्यांचे परम भाग्य आहे नाही ! बाबा भिक्षेला निघाले की अनंतरावांच्या मातोश्री त्यांना दररोज भिक्षा घालीत असत. अधूनमधून बाबा आईकडे दक्षिणा मागत असत. त्यावेळी ती त्यांना चार आणे दक्षणा देत असे. अनंतरावांच्या माता-पित्यांनी आपल्या सर्व कुटुंबाला बाबा हे प्रत्यक्ष परमेश्वरच आहेत असे सांगून ठेवलेले आहे व आजतागायत हे सारे कुटुंब तसे मानीत आलेले आहे. वडिलांची शिर्डीहून कधीही बदली होऊ नये अशी आम्हा सर्वांची इच्छा होती व ती बाबांनी पूर्ण केली असे श्री. अनंतराव सांगतात. वडिलांच्या बदलीचा प्रश्न वरिष्ठांनी कधी काढला नाही व बाबांनी देह ठेवीपर्यंत वडिलांची बदली शिर्डीहून काही झाली नाही.

श्री. अनंतरावांचे मराठी पाचवीपर्यंतचे शिक्षण शिर्डी येथील प्राथमिक शाळेत झाले. श्री. निवृत्तिराव गोंदकर श्रीसाईभक्त हे त्यांचे वर्गबंधू अनंतरावांचे दुय्यम शिक्षण संगमनेर येथील पेटिट हायस्कूलमध्ये झाले. पुढे १९२३-२४ पासून ते पुण्यास कै. काकासाहेब अवस्थी यांचे घरी राहून नूतन मराठी विद्यालय हायस्कूलमध्ये त्यांचे पुढील शिक्षण झाले. १९२८ साली ते मुंबई विद्यापीठाची मॅट्रिकची परीक्षा उत्तीर्ण झाले. त्यावेळी म. म. द. वा. पोतदार हे त्या हायस्कूलचे मुख्याध्यापक होते. त्यावेळी गीता-पठण स्पर्धातून विद्यार्थी अनंतरावांनी भाग घेतला व पोतदारांच्या हस्ते अनेक पारितोषिकेही मिळविली. आज चितांबर साहेब पुण्यात आपल्या या शाळेच्या इमारतीजवळच्या रस्यावरून जरी गेले तरी आपोआप त्यांचे हात या शाळेकडे वळतात व ते आपल्या शाळेला वंदन करतात.

श्री. अनंतराव पुण्यास आले, त्यावेळची कहाणी थोडी वेगळीच आहे. श्री. अनंतरावांचे वडील श्री. जयदेवराव १९२०-२१ चे दरम्यान सेवानिवृत्त झाले.

जवळ असलेल्या थोड्याशा रकमेतून त्यांनी शिर्डीस थोडीशी शेती खंडाने घेतली व उसासारखी पिके काढण्याचा उद्योग केला. त्यावेळी आजच्यासारखे सहकारी साखर कारखाने अशासारख्या संस्था नव्हत्या. सर्व शेतकरी उसापासून गूळ तयार करीत. गुळाचे भाव सारखे बदलत. १९२२-२३ साली गुळाचे भाव इतके घसरले की उस पिकविणारे सारे शेतकरी कर्जबाजारी झाले. श्री. जगदेवरावानाही या भावघसरीच्या भयंकर लाटेचा जबरदस्त तडाखा बसला व जवळची असेल नसेल ती पुंजी जाऊन कर्जबाजारी व्हावे लागले. त्यांना मिळणाऱ्या अल्प सेवानिवृत्ती वेतनामधून त्यांना सारा संसारखर्च व मुलांची शिक्षणे करणे केवळ अशक्य झाले. अशा भयंकर आर्थिक परिस्थितीचे संकटातून श्री. अनंतराव व त्यांचे वडील बंधू श्री. दिगंबर त्यावेळी अनुक्रमे वये १२ व १७, यांची शिक्षणे पुण्यासारख्या ठिकाणी झाली. श्री. जयदेवरावांची भयंकर आर्थिक परिस्थिती शिर्डीस नेहमी येणाऱ्या श्री. काकासाहेब दिक्षित व प. पू. श्री. दासगणू महाराज यांच्या नजरेस आली व त्यांनी त्यांना दिलासा दिला. दिक्षितांनी प. पू. श्री. दाजीसाहेब अवस्थी (कै. काकासाहेब अवस्थी यांचे वडील) यांना चिठी लिहून श्री. दिगंबर यांना शिक्षणासाठी त्यांचे पुण्याचे घरी ठेवून घेण्याची विनंती केली व प. पू. दासगणू महाराजांनी श्री. अनंतरावांना वार लावून देऊन श्रीमती वहिनीबाई जोगळेकर यांना मदत करण्यास सांगितले, आणि अशा प्रकारे श्री. अनंत व श्री. दिगंबर यांची पुण्यात शिक्षणाची सोय लागली. या दोघा भावंडांनीही आपल्यावरची जबाबदारी ओळखून मन लावून अभ्यास केला व प्रत्येक परीक्षेत ते वरच्या वर्गाने उत्तीर्ण होत गेले. श्री. अनंतरावांचे शिक्षण १९२८ साली व श्री. दिगंबरपंतांचे शिक्षण १९२६ साली पुण्यास थोर साईभक्त श्री. अवस्थी यांच्या पितृवत कृपाछत्राखाली पूर्ण झाले. श्री. अवस्थी कुटुंबियांच्या सहवासात या दोघा भावंडांना निर्व्याज प्रेम मिळाले.

१९२८ त मॅट्रिक उत्तीर्ण झाल्यावर श्री. अनंतरावांनी सहकारी विद्यालयाचा कोर्स घेतला व ते सुपरवायझर्स डिप्लोमा परीक्षा उत्तीर्ण झाले व ता. १३-९-१९२९ रोजी बेलापूर सुपरवायझर्स युनियनमध्ये त्यांनी साध्या कारकुनाची नोकरी पत्करली. पुढे राहुरीस वर्षभर शेतकी को. क्रेडिट सोसायट्यांचा ग्रुप सेक्रेटरी म्हणून त्यांनी काम केले. नंतर असि. सुपरवायझर म्हणून बेलापूर युनियनकडे त्यांची नेमणूक झाली. पुढे १९३२ त अहमदनगरच्या जिल्हा को-ऑपरेटिव्ह इन्स्टीट्यूटचे प्रचार-प्रसार अधिकारी म्हणून त्यांची नेमणूक झाली. १९३२ ते १९३६ या काळात त्यांनी नगर जिल्ह्यात सहकारी चळवळीच्या प्रचारासाठी ट्रेनिंग क्लासेस चालविण्याचे महत्वाचे काम केले. १९३७ ते १९४४ पर्यंत राहुरी व श्रीरामपूर सुपरवायझर्स युनियनचे सुपरवायझर म्हणून त्यांनी जबाबदारीचे काम केले. यामुळेच की काय १९४४ साली सरकारी नोकरीत असिस्टंट डिस्ट्रिक्ट को-ऑपरेटिव्ह ऑफिसर म्हणून त्यांची निवड करून नेमणूक करण्यात आली. १९४४ ते १९६८ या चौवीस वर्षांच्या काळात असिस्टंट डि. को.

ऑफिसर, डिस्ट्रिक्ट को-ऑपरेटिव्ह ऑफिसर, डिस्ट्रिक्ट ऑडिटर व नंतर असिस्टंट रजिस्ट्रार को-ऑपरेटिव्ह सोसायटीज अशा हुद्द्यांवर त्यांची बढती होत जाऊन काही महिने अॅक्टिंग डिस्ट्रिक्ट डेप्युटी रजिस्ट्रार म्हणूनही त्यांनी काम पाहिले आहे. ता. १७-९-१९६८ रोजी वयाच्या ५८ व्या वर्षी असिस्टंट रजिस्ट्रार को-ऑप. सो. ज. म्हणून ते सेवानिवृत्त झाले. अशा प्रकारे श्री. अनंतरावांना सहकारी क्षेत्रात काम करण्याची संधि मिळाल्याने मागासलेल्या वर्गाच्या जनतेशी संबंध येऊन त्यांची सेवा करण्याची संधी मिळून अनेक संस्था त्यांनी स्थापून त्यांना योग्य मार्गदर्शन केलेले आहे, आजही ते करीत आहेत.

श्री. अनंतराव उत्तमपैकी लेखक आहेत. युनियन सुपरवायझर असताना १९४१ साली त्यांनी “सहकारी चळवळीची तत्वे व घटना” हे पुस्तक मराठीत लिहून प्रसिद्ध केले. या पुस्तकास एका काळचे संयुक्त महाराष्ट्राचे अर्थमंत्री कै. वैकुंठभाई मेहता यांनी प्रस्तावना लिहिलेली आहे. श्री. अनंतरावांना सरकारी नोकरीत असतानाच सुमारे दिडवर्षभर पुण्याच्या वानवडी केंद्रावर असि. इन्स्पेक्टर फॉर को-ऑपरेटिव्ह ट्रेनिंग या हुद्द्यावर नेमण्यात आले होते. त्यावेळी त्यांनी सहकारी खात्यास काही हस्तपत्रके लिहून दिली व ती पण छापील स्वरूपात बाहेर आलेली आहेत.

नोकरीमुळे श्री. अनंतरावांना कित्येकदा दूर दूर जावे लागत होते खरे, पण असे जरी असले तरी अधून मधून शिर्डीस जाऊन बाबांच्या समाधीचे दर्शन ते घेत. नोकरीत असल्यापासून त्यांच्या अध्यात्मविषयक ग्रंथ वाचनाचा छंद चालूच होता. गीताभ्यासाची आवड त्यांना लहानपणापासूनच होती व सहकारी चळवळीचा प्रचार नोकरीत करीत असताना वक्तव्य करण्याची संवय त्यांना लागली व यामुळेच की काय ‘गीतेचे कार्य’ या विषयावर ते ठिकठिकाणी व्याख्याने देऊ लागले. या व्याख्यानातूनच “भगवद्गीतेचा अभ्यास” हे सुंदर पुस्तक ते लिहू शकले असे म्हणावयास हवे. या पुस्तकास श्रीसंत दासगणू महाराजांचे शिष्याग्रणी ह. भ. प. प्राचार्य अनंतराव आठवले यांची छानपैकी प्रस्तावना आहे. हे पुस्तक श्री. अनंतराव चितांबर यांनी श्रीसाईबाबांना अर्पण केलेले आहे.

आज सर्व चितांबर परिवार श्रीसाईबाबांचे भक्त आहेत. सर्वजण शिर्डीला अधूनमधून जात-येत असतात. श्री. अनंतरावांचे सर्वात वडील बंधू श्री. दिगंबर १९६८ साली निधन पावले. श्री. अनंतरावांच्यापेक्षा धाकटे असलेले बंधू श्री. गणेश यांचा जन्म शिर्डीलाच झाला. त्यांचेवर स्वतः बाबांचे विशेष प्रेम होते. बाबांनी लहानपणी त्यांना मांडीवरही बसविलेले आहे. श्री. गणेशपंतांनी नगर येथे स्वतंत्र मुलींचे हायस्कूल स्थापन केले. ते त्या विद्यालयाचे मुख्याध्यापक होते व आता वयाच्या ६० व्या वर्षी ते सेवानिवृत्त झाले आहेत. शिक्षण क्षेत्रात मौलिक कामगिरी केल्याबद्दल त्यांना केंद्र व

राज्य सरकारकडून पारितोषिके मिळालेली आहेत. स्त्रीशिक्षणाचा पुरस्कर्ता म्हणूनही त्यांनी प्रसिद्धी मिळविली आहे. श्री. अनंतरावांचे सर्वात धाकटे बंधू श्री. पुरुषोत्तम मुंबईलाच राहातात. ते मंत्रालयात विभागीय अधिकारी म्हणून नोकरीस होते. अलि-कडेच ते सेवानिवृत्त झाले आहेत.

श्रीबाबांच्या कृपेने श्री. चितांबर परिवारातील सारी मंडळी सुखरूप व आनंदात आहेत ही खरोखरीच मोठ्या भाग्याची वस्तुस्थिती आहे. आपले यापुढील सारे जीवन श्रीसाईबाबांच्या सेवाकार्यात व चिंतनात व्यतीत व्हावे अशी श्री. अनंतराव चितांबर यांची मनोमन इच्छा आहे. श्रीसाईबाबांना अनेकदा प्रत्यक्ष पाहिलेल्या अशा या थोर साईभक्त श्री. अनंतराव चितांबर यांचे आम्ही श्रीसाईलीला तृतीय लेखक-कवी स्नेहसंमेलन प्रसंगी सुस्वागत करतो.

श्रीसाईलीला

छप्पन्नाव्या वर्षाचा पहिला अंक

खास रामनवमी विशेषांक

२५ मार्च १९७७ रोजी श्रीसाईभक्तांच्या भेटीस थाटामाटात येत आहे. या अंकात प्रभू रामचंद्र विषयक बहुविध माहितीपूर्ण व संग्राह्य साहित्य प्रकाशित होईल.

मूल्य ६० पैसे]

[पाने ४८

विश्वमाऊली ज्ञानेश्वर व श्री कल्लेश्वर स्तोत्र

[लेखक-सीताराम नीलकंठराव कुलकर्णी, अविनाश प्रकाशन, ७८६ कसबा पेठ, पुणे ११. किंमत अनुक्रमे चार रु. व पन्नास पैसे. पृष्ठे - अनुक्रमे ६० व २४].

संत श्री ज्ञानेश्वर महाराज जन्मशताब्दीच्या निमित्ताने विश्वमाऊली ज्ञानेश्वर हे सुंदर पुस्तक लिहिले गेले आहे. या पुस्तकात ज्ञानेशांबद्दलची सर्व ती माहिती देण्यात आलेली असून, त्यांचे वास्तव्य असलेल्या आळंदी, पैठण व पंढरपूर या क्षेत्राचाही परिचय व तेथील मंदिरातील उत्सव - व विधी याबद्दलची माहिती देण्यात आलेली आहे. महाराजांच्या पालखी सोहळ्याचे वर्णन वाचून तर या सोहळ्यात स्वतःही सहभागी व्हावे असे वाटते. ज्ञानेश्वरांचे अभंग, पसायदान, ज्ञानेश्वरी शेवटचा अध्याय इ. बद्दलची सारी माहिती संग्राह्य अशीच आहे.

तसेच श्री. कुलकर्णी यांनी गोगाव, ता. अक्कलकोट, जि. सोलापूर येथील श्रीकल्लेश्वर या स्थानाची महती श्रीकल्लेश्वर स्तोत्र या छोट्या पुस्तिकेद्वारे केली आहे. श्री प्रभुरामचंद्राच्या हस्ते येथल्या पिंडीची स्थापना व गोप्रदान घडले म्हणून या स्थानास फार महत्त्व आहे. आशा या जागृत शिवस्थानावर लिहिलेले स्तोत्र चांगले आहे. संतती, संपत्ती, जीवनशांती व व्याधीमुक्त होण्यास प्रत्येक शिवभक्ताने दररोज हे स्तोत्र पारायण करावे व आपले जीवन सुखी करावे असे सांगावेसे वाटते.

*

*

*

ऑलिंपिकची नवलकथा

[लेखक — श्री. भानू शिरधनकर, प्रकाशिका — सौ. मंदाकिनी टेकाडे, मनोरंजन प्रकाशन, अभयंकर बिल्डिंग, स्लेटर रोड, मुंबई ७. किंमत आठ रु. पृष्ठे १६६]

१९७६ साली कॅनडातील माँट्रीयल शहरी जागतिक क्रीडा स्पर्धेचे २१ वे सामने सुरू झाले होते. या क्रीडास्पर्धा ऑलिंपिक गेम्स या नावाने विश्वविख्यात आहेत. या ऑलिंपिक गेम्ससंबंधीची सुखातीच्या काळापासून तो अगदी आजतागायत अशी रंजक व माहितीपूर्ण भाषेत लिहिलेली इतिहास-कथा या पुस्तकात निवेदन करण्यात आलेली असून कित्येक ठिकाणी अनेक खेळाडूंचे जागतिक विक्रमही यांत समाविष्ट करण्यात आलेले आहेत. मराठीत सोप्या भाषेत प्रसिद्ध झालेले हे खेळावरचे पुस्तक प्रत्येक क्रीडाप्रेमीने अवश्य संग्रही बाळगावे हतके बहुमोल आहे अशी आमची शिफारस आहे.

— निरंजन —

श्रीसाईबाबा संस्थान शिर्डी

दत्तमूर्तीची स्थापना — (लेंडीबाग)

श्रीसाईबाबांचे लेंडीबागेत औदुंबराचे झाडाखाली दत्तमूर्ति स्थापन करण्याचे ठरल्यावर मा. श्री. का. सी. पाठकसाहेब रिसीव्हर यांचे मार्गदर्शनाखाली कार्यक्रमास सुरुवात झाली.

दि. २५-११-७६ ते दि. २-१२-७६ पर्यंत गुरुचरित्राची ७ पारायणे झाली.

दि. ४-१२-७६ ते ६-१२-७६ पर्यंत प्रतिष्ठापना कार्यक्रम ३ दिवस झाला.

दि. ६-१२-७६ रोजी दुपारी ११-०५ ला दत्तमूर्तीची स्थापना झाली.

” ” ” १२-०५ ते १२-२५ पर्यंत प्राणप्रतिष्ठा कार्यक्रम झाला.

दि. ७-१२-७६ रोजी संबंध दिवस १००० आहुतीचा दत्तयाग कार्यक्रम झाला.

” ” ” संध्याकाळी श्री सत्य दत्ताची कथा झाली.

दि. ८-१२-७६ रोजी पिठलं भाकरीचा प्रसाद सर्वांना वाटण्यात आला.

दि. १०-१२-७६ रोजी सर्वांना मिष्ठान्न भोजन देण्यात आले.

गुरुचरित्राचे पारायण करणाऱ्यांची नावे :—

१. श्री. मुरलीधर मथुरादास तिवारी शिर्डी.
२. ” नेमीचंद नवलमल जैन ”
३. ” भीमा शंकर सोनवणे ”
४. ” वसंतराव बात्रे, चिंचणीकर, मुंबई.
५. ” सुभाष किसन जगताप, शिर्डी.
६. ” सुभाष बळवंत शिंदोडकर ”
७. ” निरंजन मोहनलाल पाठक ”

प्राणप्रतिष्ठा कार्यक्रम :—

साकुरी कन्याकुमारी उपासनी मठातील मुख्य आचार्य वेदशास्त्रसंपन्न श्री. वसंतशास्त्री देशमुख, श्री गुरुदत्त व श्रीसाईबाबा संस्थानचे श्री. दिवाकरशास्त्री भालेराव आणि श्रीसती देवीताई गुरुउपासनी श्रीसती उमाताई गुरुउपासनी व इतर कन्याकुमारी यांचे वेद, मंत्रघोषात दत्तमूर्तीची प्राणप्रतिष्ठा केली.

यज्ञकार्य :— श्री. भास्करराय रेवाशंकर शुक्ल व सौ. शारदाबेन शुक्ल यांनी उपरोक्त शास्त्री मंडळी व कन्याकुमारी यांचे मंत्रघोषात यज्ञकार्य केले.

सत्य दत्त कथा :— श्री. अवधुत रावजी शिंदे व सौ. वत्सला शिंदे यांनी केली. कार्यक्रम संपल्यावर आरती झाली व सर्वांना तीर्थप्रसाद वाटण्यात आला.

विकल्प निर्माण झाला. परंतु एके ठिकाणी बाबांची प्रतिमा पाहून मला पुष्कळ धीर आला. प्रत्यक्ष प्रवचनाचे वेळी मी बाबांच्या मूर्तीचे ध्यान केले आणि प्रारंभ केला. त्यावेळी सर्व कार्यक्रम पूर्ण होईपर्यंत बाबा माझ्यासमोरच उपस्थित होऊन जणू काही ऐकत आहेत असा मला सारखा भास होत होता. मी नेहमी भक्तांच्या जवळ असतो" असे बाबांचे उद्गार आहेत याची ही साक्षच आहे.

गतवर्षी मला माझ्या गुरुदेवांच्या एका स्तोत्रावर स्पष्टीकरण लिहावयाचे होते. त्यावेळीही असाच अनुभव आला. लेखनास आरंभ करण्यापूर्वी मी माझ्या गुरुदेवांचे व बाबांचे एकाग्रतेने ध्यान करीत असे. अनुभव असा आला की, श्लोक लिहावयास घेतल्यावर कोणत्यातरी वातावरणातून विवेचनाचे शब्द ऐकू यावेत, व आपण लिहावे असा प्रकार होत होता. याप्रसंगी बाबा व माझे गुरुदेव हेही एकच आहेत हे माझ्या प्रत्ययास आले.

याप्रमाणे बाबांच्या अस्तित्वाचे असंख्य अनुभव आहेत, व आजही त्यांचे असंख्य भक्त असे अनुभव घेत आहेत अशी ज्याची श्रद्धा तसे त्याला अनुभव येत राहतात व येत राहतील. आज माझी मुलेही बाबांची उदी कपाळी लावून त्यांना वंदन करून आपल्या कार्यसिद्धीचे अनुभव घेत आहेत.

॥ श्रीसाईप्रसन्न ॥

॥ साईकृपा ॥

सर्व प्रकारच्या जुनाट रोगांवर खात्रीपूर्वक इलाज !

जुनाट संधिवात, उसण, शूळ, गॅस्ट्रिक आजार, दमा, ब्लडप्रेसर, अल्सर, स्त्रियांचे आजार, मधुमेह, व सर्व प्रकारचे लहान मुलांचे आजार, यांवर खात्रीपूर्वक इलाज केला जाईल. रुग्णांनी आपले वय, रोगाचे वर्णन, व किती वर्षे रोग आहे हे लिहिल्यास पोस्ट पार्सलने औषधे पाठविली जातील. रोगाप्रमाणे औषधाचे कोर्स करून रोग बरा केला जातो. घेण्यास सुलभ व गुणकारी औषधयोजना. अनुभव हीच खात्री. सर्वप्रकारच्या रुग्णांनी अवश्य फायदा घ्यावा.

पोस्टेजसह कोर्स किंमत एक महिना रु. ४०-३०, दोन महिने रु. ७५-६०, तीन महिने रु. १००-५०, मनीऑर्डर किंवा चेक स्वीकारले जातात. औषधाबरोबर ती घेण्याची रीत व माहिती कळविली जाते. लिहा / भेटा :-संचालक, साई (सेवाश्रम) दवाखाना, साईसदन, कॅनरा बँकेमार्गे, शिवाजीउद्यान, शहापूर, बेळगांव.

श्री गोंदवलेकर महाराज-व्यक्तिदर्शन

(चालू लेखमाला)

—श्री. पु. मु. अत्रे

श्रीमहाराज आणि लोकमान्य टिळक :

पुण्यामध्ये श्रीमहाराजांचे पुष्कळ शिष्य होते, म्हणून ते पुण्यास बरेच वेळा येत असत. लोकमान्य टिळकांचे आणि त्यांचे तर विशेष सख्य होते. श्रीमहाराज आले म्हणजे लोकमान्य श्रीफल व रुपया अर्पण करून दर्शन घेत, आणि मग त्यांचा संवाद एकांतात होत असे. लोकमान्यांनी त्यांना एकदा म्हटले, “महाराज, आपण राजकारणात पडावे. माझी बालबाल खात्री आहे की आपल्या हातून फार मोठे राष्ट्रकार्य होईल.” श्रीमहाराजांनी उत्तर दिले, “प्रारब्धाचा सिद्धांत क्षणभर बाजूला ठेवला तरी अध्यात्म राजकारणाइतक्याच योग्यतेचे आहे असे आपणच मान्य करतां. माझे जीवन मी अध्यात्म्याला वाहिले आहे. म्हणून आपण आपले काम करावे, मी माझे करावे.”

सगळ्यांचा आत्मा सारखाच :

दुपारी श्रीमहाराज विश्रांती घेत होते तेवढ्यात एक जण सांगत आला की, एक गाढव मंदिरासमोर येऊन पडले आहे. श्रीमहाराज बाहेर येऊन त्याच्या अंगावरून प्रेमाने हात फिरवू लागले. त्याची वेळ भरली आहे असे जाणून त्यांनी गंगा आणण्यास सांगितली व त्याला पाजली. लोकांना नामाचा गजर करण्यास सांगितले. गंगा तोंडात पडल्यावर श्रीमहाराजांकडे एकदा पाहून गाढवाने प्राण सोडला. ते म्हणाले, “रामाने त्याचे कल्याण केले. त्याला चांगला जन्म येईल. अंतकाळी अशी मदत आली तर जीवाला चांगली गति मिळते, गाढव अपवाद नाही. सगळ्यांचा आत्मा सारखाच आहे !”

राम करील तर काय न होईल ? :

खातवळ्याच्या पाटीलबुवांची श्रीमहाराजांवर बळकट निष्ठा होती. तीन बायका करूनही त्यांना मूल झाले नव्हते. आता त्यांचे वय ६५ वर्षांचे झाले, म्हणून त्यांनी पुतण्याला दत्तक घेण्याचे ठरविले व उभयतांनी त्याला श्रीमहाराजांचे पायावर घालण्यास आणले. नमस्कार करताना त्यांनी विचारले, “पाटील हा मुलगा कोण ?” पाटील म्हणाले, “हा माझा पुतण्या. मी याला दत्तक घेण्याचे ठरविले आहे. त्याला आपला आशीर्वाद असावा.” श्रीमहाराज आश्चर्याने बोलले, “दत्तक का म्हणून ?

पाटीलबुवा तुम्ही निराश होण्याचे कारण नाही. रामराय करील तर काय न होईल ?' त्यांनी नारळ आणण्यास सांगितले व त्याला हळद-कुंकू लावून रामाच्या पायावर ठेवा असे म्हटले. तो नारळ श्रीमहाराजांनी पाटलिणीच्या ओटीत घातला व म्हटले. "तुम्हाला मुलगा होईल त्याच्या बारशाला हा नारळ प्रसाद म्हणून वाटा." एक वर्षाने पाटलांना मुलगा झाला. बारशाच्या दिवसापर्यंत उत्तम राहिलेल्या नारळाचा प्रसाद सर्वांना दिल्यावर दुपारी त्याचे बारशाचें जेवण होताच त्यांनी घोड्याला खोगीर आवळायला सांगितले व ओल्या हातानेच गोंदवले गांठले. दुसऱ्या दिवशीच्या श्रीसत्य-नारायणाचे श्रीमहाराजांना आमंत्रण देऊन त्याच पावली पूजेच्या तयारी साठी ते परत आले. दुपारी बाराला श्रीमहाराज शंभर मंडळीसह आले. पाटलांना समजले की स्वयंपाक फक्त पंचवीस पानांचा केला आहे. पण आयत्या वेळी पुरणपोळ्या इत्यादि होणे शक्य नव्हते म्हणून नुसता भात टांकण्यास पाटीलबुवांनी सांगितले. श्रीमहाराजांनी हे ऐकल्यावर ते म्हणाले, "पाटील स्वयंपाकावर रामाचे तीर्थ शिंपडा आणि आहे तेच वाढा. राम सर्वांना पुरवील." खरोखरच अन्न सर्वांना पुरले व शेवटी पंचवीस पानांचा स्वयंपाक शिल्लक राहिला. भोजनानंतर पाटलांनी मुलाला महाराजांच्या पायांवर घातला. श्रीमहाराजांनी मुलाला प्रेमाने कुरवाळले व म्हटले, पाटील रामाने तुम्हाला फार चांगला बाळ दिला आहे. हा भगवंताचा भक्त होईल व आपल्या कुळाचे नांव वाढवील." मुलगा तसाच निपजला हे अद्याप तेथील लोक सांगतात.

माझी पोरं आज गावाला जात आहेत, मला थोडे पाणी द्या :

एकदा श्रीमहाराजांना भेटण्यास पुण्याचे चार तरुण गोंदवल्यास आले. तिथे प्लेगामुळे बहुतेक लोक बाहेरगावी गेले होते. पण महाराजांनी त्या तरुणांना राहवून घेतले. महाराजांकडे फारसे पाणी साठविलेले नव्हते व नदी तर लांब होती. म्हणून ते रामाच्या पायां पडले व एक लहानसा हंडा घेऊन घरोघरी पाणी मागू लागले. प्रत्येक घरी ते म्हणायचे, "आज माझी पोरं गावाला जात आहेत, तर मला थोडे पाणी द्या. असे हंडाभर पाणी आणून त्यांनी तापवले व स्वतः स्नान करून पिठले भात केला. तोपर्यंत हे चौघेजण प्रातर्विधि करून आले. तेव्हा महाराजांनी त्याच हाड्यांतून पाणी काढण्यास सुरुवात केली व प्रत्येकाला येथेच पाण्याने स्नान घातले. एवढ्याशा त्या-हाड्यांतून महाराजांनी इतके पाणी काढले तरी कसे यांचेच त्या तरुणांना आश्चर्य वाटले. आंधोळी नंतर महाराजांनी त्यांना गंध लावले व पिठले भात वाढला. मंडळी भरपूर जेवली व नमस्कार करून निघाली. श्रीमहाराज त्यांना निरोप देण्यास वेशीपर्यंत बरोबर आले. चाळीस वर्षानंतर त्यांच्यापैकी एकजण हृदय भरून साश्रु नयनांनी सांगत होता की, "ज्या श्रीमहाराजांपुढे अक्षरशः शेकडो लोक हात जोडून सेवेला तिष्ठत रहायचे त्यांनी दारोदार जाऊन हंडाभर पाणी आणून तापवले, आम्हाला लहान मुलांप्रमाणे आंधोळ घातली, गंध लावले, गप्पा मारीत अमृताहून गोड असा पिठले-भात यथेच्छ जेवू घातला व वेशीपर्यंत येऊन निरोप दिला—असा वात्सल्याचा अनुभव

घेऊन कोणाचे मस्तक त्या महापुरुषाच्या चरणांवर नम्र होणार नाही बरे ! त्यांना स्वतःचे मोठेपण जसे माहीतच नव्हते !”

मगधंताचे अखंड अनुसंधान हेच संताचे चरित्र :

जंगल खात्यातील एक सेवा-निवृत्त गृहस्थ श्रीमहाराजांकडे रहावयास आले. त्यांना भाऊसाहेब 'फॉरेस्ट' म्हणत. लेखन-वाचनाचा छंद असल्यामुळे त्यांनी श्रीमहाराजांचे चरित्र लिहावयास घेतले. चरित्र आकार घेऊ लागल्यावर एकदां ते श्रीमहाराजांनी पहावयास मागितले व वरवर चाळून फाडून टाकले. भाऊसाहेब साश्वर्य उद्गारले, "महाराज, हे काय ?" तेव्हां श्रीमहाराज बोलले, "भाऊसाहेब, संताचा चरित्रकार जन्मावा लागतो. माझे चरित्र त्यालाच समजेल कीं जो नामांत स्वतःला विसरून जगत आहे. सत्पुरुषाच्या अंतरंगाचा ठसा ज्याच्या मनावर पूर्णपणे उमटला आहे त्यालाच त्याचे चरित्र शब्दांत वर्णन करतां येईल."

विकारांना आपण वापरावें, त्यांनी आपल्याला वापरू नये :

वारकरी पंथाचे श्री वामनराव श्रीमहाराजांच्या सेवेस राहिले होते. ते महाराजांचे कपडे संभाळित व त्यांच्याकडून ज्ञानेश्वरी समजून घेत म्हणून 'वामनराव ज्ञानेश्वरी' हें त्यांचें नाव पडले. एकदा एका भाऊवंदाशी जमिनीवरून श्रीमहाराजांचा तंटा चालू असता ते संतापून लालबुंद झाले. नेहमींच्या या भाडणांत श्रीमहाराजांनीं क्रोधाच्या आहारीं जावें हें वामनरावांना खटकलें व त्याबद्दल ते श्रीमहाराजांना भाडणामध्येंच विचारू-लागले. त्यांच्याकडे वळून 'हें नाटक संपलें कीं सांगतोच' असे त्यांच्या कानांत सांगताना श्रीमहाराज कमालीचे शांत झालेले वामनरावांनी पाहिले. क्षणापूर्वी रागाने लालझालेला मनुष्य दुसऱ्याच क्षणात इतका शांत कसा होऊ शकतो याचे वामनरावांना महान् आश्चर्य वाटलें. पण भाडण पुन्हा चालू होताच श्रीमहाराज पहिल्यासारखे आपले लालेलाल ! याने तर वामनरावांची मति गुंगच झाली. जरा वेळाने भाडण संपून श्रीमहाराजांनी त्या भाऊवंदाला तीर्थ-प्रसाद दिला व वारंवार येण्याचा निरोप देताना तर वामनरावांनी श्रीमहाराजांना अगदी विनीत व आर्जवी झालेले पाहिले. तेव्हां वामनराव अगदी उमजून बोलले, "महाराज माझी शंका फिटली." महाराज म्हणाले, "वामनराव, मनुष्यानें व्यवहारात विकारांची मदत घेतल्याशिवाय त्याला वावरताच येणार नाही, पण विकारांनी आपल्याला वापरू नये, तर विकारांना आपण वापरावे."

वस्तुमात्रामध्ये नारायण निश्चितपणे अनुभवावा ?

लेखक-डॉ. के. भ. गव्हाणकर, कुर्ला

हा वरील प्रश्न जनकराजाने नवऋषभांना केला. त्याचे उत्तर पिप्पलायनांनी जे दिले ते श्रीनाथरायांनी एकनाथी भागवतात अध्याय ३ रा ओवी ६३० ते ६४६ अधिक स्पष्टतेने मांडले आहे.

विश्वाकडून श्रीहरीला ओळखण्याचा पुष्कळजण प्रयत्न करतात. त्याचे वर्णनही "ज्याच्यामुळे सर्व काही उत्पन्न होते, ज्याच्या योगाने जे जे दिसते ते टिकले आहे आणि ज्याच्यामुळे सर्व काही विलयाला जाते, असा तिन्ही जग ताचा हेतु-कारण तो श्रीनारायण होय !"

सर्व जगताची चालकस्थिती असे वर्णन केले खरे पण त्यायोगे ते रूप कोणते त्याचा अनुभव आम्हाला काय ? आमच्या जीवितात त्याची खूण काय ? हे पटले नाही तर कितीही वर्णन केले तरी ते आकाशांतले शब्दच होतात.

फूल म्हटले तर त्याचा अनुभव नाकाला, केळे म्हटले तर त्याच्या अनुभव जिभेला. पण सर्व जगाचा आद्यहेतु म्हटल्याने जीवामध्ये त्याचा काय अनुभव ?

त्याचे वर्णन किंवा जीवामध्ये त्या स्वरूपाची असलेली खूण श्रीनाथराय वर्णन करीत आहेत:-

'असा जो तिन्ही जगांचा मुख्य हेतु, पण सत्ता असून हेतुपूर्वक कोणतीही गोष्ट न करणारा म्हणजे सूर्याचा प्रकाश हा जसा स्वभाव त्याप्रमाणे स्वभावतः ज्याच्या अस्तित्वाचेच (दिसते व असते) रूप आहे. तो सच्चिदानंदरूपाने जीवमानामध्ये अनुभवात आहे.

सच्चिदानंद-सत्-चित्-आनंद. प्रत्येक जीवाचा जीवंतपणा म्हणजे सत् अस्तित्व. चित् म्हणजे चैतन्य स्फूर्तिरूप व आनंद प्रियरूप याने भरलेले आहे. सत् म्हणजे जीवाचा जीवंतपणा, ज्यावर टिकला आहे ते अस्तित्व-जीव जगतो हे जगण्याचे अस्तित्व दाखविणारी जी सत्ता ते प्रभूचे सत् स्वरूप. चित् म्हणजे चैतन्यरूप-सतत कल्पना येतात आनंद देतात थोडा वेळ स्थिर होतात व पुनः जातात. कल्पनेच्या, आवडीच्या स्फूर्तीने देहाचे चलन चलन होते व थांबते. ही चैतन्याची जी सतत स्फूर्तिमान हालचाल ते प्रभूचे चित् किंवा चैतन्यरूप होय. आणि प्रत्येक कल्पनेबरोबर अगर कल्पना नसतांही स्वतःच्या जगण्याचे अस्तित्व जे वरे प्रिय वाटते, स्वतःच्या असण्याची जी अत्यंत प्रीति, यामुळे त्याला सुख हवे असे वाटते व त्यासाठी जग, देव जवळ करितो किंवा टाकून देतो ती प्रियसत्ता हे प्रभूचे आनंदरूप होय. जीवाची आपआपल्याविषयी जी प्रियता 'जी प्रियाची परम सीमा' ते प्रभूचे आनंद रूप.

‘प्रियाची परम सीमा । तो माउली भेटे आत्मा ॥ ज्ञा.

तूं माउलीहूनि मायाळ । चंद्राहूनि शीतळ ॥

पाण्याहूनि पातळ । कल्होळ प्रेमाचा ॥ तुका

प्रेम म्हणजे गाय ज्या अंगीच्या मूळ कळीने बाळासाठी अंतरी हंवरव असते, ज्या प्रीतीने प्रत्येकाला आपण असावे जगावे सुखी रहावे असे वाटते ती स्वप्रियतेची स्वसंरक्षणाची मूल ज्योति ते प्रेम होय. प्रेम म्हणजे जिव्हाळा.

आपल्या जीविताचे मूळ, जेथे कल्पनाही अद्याप उगवल्या नाहीत, ज्ञान समजुतीवर आलेले नाही, तेथे एक गोडीचा स्पंद उमटत आहे, तो केवळ विरहरूप आहे. आपण असण्याची प्रीती तेथेच नसण्याची अव्यक्तावस्था असे असणे नसणे रूप आत्यंतिक चंचलतेने स्फुरत आहे. आपण जागे असू की झोपलेले असू आपल्या जीविताची प्रियता अखंड जीवितासह लोटलेली आहे. जे जीवित आहे तेच प्रेम अगर प्रियता आहे.

प्रेमसत्तेची प्रतीति-अनुभव हेच जीवित प्रेम प्रतीतीस्तव स्फुरत आहे. ते स्फुरणे म्हणजे प्रतीती येणे. स्फुरणे-व्यक्त होणे ही प्रतीती की लागलीच आपल्यात विरणे-अव्यक्त होणे हे आनंद-ऐक्यरूप. दिसणे की न दिसणे असणे की नअसणे असे सतत त्या रूपाचे चालू आहे. ते असणे, नसणे दिसणे मिळणे, हे दोन्ही रूप मिळून एकच विरहरूप.

‘जो प्रियुचि प्राणेश्वरी ।

उलये आवडेचेनि सरोभरी

चाइस्थळी एका हारी । एकांगांचा ।

आवडेचेनि वेगें । एक एकतें गिळताहे अंगें ।

की द्वैताचेनि पांगे । उगालिते अहाती ॥

प्रेम सत्ता हा प्रियु-प्रेमप्रभु -त्याची प्रतीती प्राणेश्वरी-प्रियता त्या दोघांचे अंग एकच त्यांचे उगाळणे आणि गिळणे सतत चालू आहे.

हे असणे नसणे किती चंचलतेने स्फुरत असते ? त्याला काळाचे अगर वेगाचे भान नाही.

भोवरा आत्यंतिक चंचलतेने स्फुरतो-(फिरतो) आणि त्यामुळेच तो स्थिर दिसतो. त्याहून अनंतत्वाने हे चंचल स्फूर्तियित्व विहरत असते, आणि त्यात जीवित प्रियता व्यक्त असल्याची प्रतीती येते. पाण्यातच पाण्याचे उमाळे अनिवार यावेत, त्याने पाणीच पाणी सर्वत्र तरंगावे, त्याचप्रमाणे, विश्वाचे तरंग त्या प्रियप्रेम सत्तेवर व्यक्त होतात.

कळवळा, विरह, ही त्या प्रेमाची प्रथमच प्रतीती होय. आपण स्वतः किती सुखी असावे हे गणित नाही, जेवढे असाल तेवढे अपुरेच ही त्या विरहाची बाह्य खूण आहे. विरह ही आत्यंतिक दुःखाची व सुखाची अवस्था आहे. हे दुःख वस्तू गेल्याचे अगर नसल्याचे नव्हे तर स्वतःला स्वतः म्हणजे स्वप्रियता जेवढी भेटावी तेवढी भेटत नाही ही तळमळ हे दुःख, सुख सोसत नाही, सुख पुरत नाही हे दुःख त्या प्रेमाची जाती आहे.

मातृप्रेम, पितृप्रेम, पुत्रप्रेम सर्व प्रेमकर्मे त्या जीवित प्रियतेपुढे फिकके आहेत.

प्रेम हे अमर्याद आहे. ते जन्ममरण जाणीत नाही, ते स्वतः कधीच अपुरे, अजाण मानीत नाही. सर्व अवस्थात ते असू शकते.

- (१) जन्म जाऊ दे पण अबू जाऊ नये.
(२) अबू जाऊ दे पण जगू दे.

या दोन्ही ठिकाणी स्वप्रियता हीच श्रेष्ठ आहे. पुत्रासाठी जीव देणारी मातेची प्रियता आणि पुत्र गेल्यावरही शोष आणणारी व अन्नरुचि जीवित राखणारी ही पण प्रियताच.

बाळ अजाण आहे तोवर माता जशी प्रेम करते तसे ते बाळ मोठे झाल्यावर त्या कळकळीने करू शकत नाही. बाळाच्यासाठी काही काळ आलेले दूध आटते पण दूध आणणारी व तिला जगवणारी प्रियता केव्हाच आटू शकत नाही.

शेवटी प्रत्येकाचे आपापल्यावरील जे अनिवार प्रेम हेच त्या प्रेमाचे अखेरचे लक्षण सांगता येईल.

मातेच्या उदरावाहेर आल्यानंतरच प्रेम व्यक्त होते असे नाही तर मातेच्या उदरात गर्भाच्या पातळ नितळ प्रिय नाजूक आवरणात गर्भ वाढणे तेथेही प्रियताच जागी असते.

पित्याच्या स्व-प्रियतेत जे आवडीचे स्फुरण व त्यात रेंताचा जन्म ती मूळ आवडी! येथून प्रियतेचा जन्म आहे. पित्याचा रेत त्या प्रियतेच्या जळोण, तेथून जीवावस्था, तेथेच प्रथम त्या प्रियतेचे सगुण स्फुरण होय. प्रेम ही विश्वाची जननी.

प्रेम नये बोलतां प्रेम नये दावितां ।

अनुभव चित्ता चित्त जाणे ॥

आपणांस कोणावर प्रेम करता येणार नाही. आपले आपणावर सहज नकळत केल्याशिवाय प्रेम सारखे वहात आहे. तसे आपणांस दुसऱ्यावर करता येईल काय? आपण आपल्यावर प्रेम करता की ते होत आहे !

आपले प्रेम ज्यात समावेल असली क्रिया चुकूनही जिवाकडून घडत नाही. फार काय, रडतो तो सुद्धा प्रेमाकरताच, त्या रडण्यात सुख वाटत नसेल, प्रेम भोगता येत नसेल तर मनुष्य रडणार नाही.

एकदा का प्रेमसरितेचा झरा हाती लागला, जिव्हाळ्यात परतत्वाशी ऐक्य झाले की तो प्रेमसागर श्रीसाईनाथ जीवाच्या अवती भोंवती सतत क्रीडा करून असतो.

द्रौपदी मातेचा सर्व देह श्रीकृष्णप्रेमात बुडून गेला होता. एका निरागम प्रेमाते माऊलीस इवल्याश्या द्रौपदी मातेच्या जीवाने अंकित केले होते. हर एक अडीनडीच्या प्रसंगी जरूर ते सारे पुरविले, पुरविले नाही तर माऊली ती अंगानी बनली. वस्त्रहरण प्रसंगी.

द्रौपदीच्या हाती वस्त्र घडी ।

नेसतां दिसेल उघडी ।

या लागीं लवड सवडी ।

नेसली लुगडी स्वयं झाला ॥

अशी प्रेमप्रतिती ज्यांच्या ठिकाणी वाणली त्याचे जीवन तेच प्रेमाचे अस्तित्व. आपले आपल्यावरचे प्रेम सहज व सतत असते. तेच श्रीहरीचे स्वरूप होय.

गुरु नानक गीतांजलि

यज्ञोपवीत समारंभ में पणाम यह हुआ कि सब लोग अपने जनेऊ उतारकर घर चल दिये ।

बेचारे बाप की चिन्ता बढ़ने लगी । एकलौता लडका-व्यवहारिक रीतिरिवाज को छोड़कर दूसरे मार्गपर जाने देख, बाबाको घोर निराशा हुई । बाबा को जंगल का सहवास अच्छा लगता था । बाबाके पास गौएं चराने का काम सौपा गया । पिता की आज्ञा का पालन करने में बाबा कोई कमी नहीं रखते थे । परंतु ईश्वर की आज्ञा और दुखी मानवी जीवों के रोने का स्वर सुनकर वे बहुत अस्वस्थ रहते थे । सारे जग को ईश्वर नाम चारा देकर, दीन दुर्बलों के पालन हेतु अवतारी जगद्गुरु दिन भर गौएं चराने जंगल जाने लगे ।

एक बार गाँव का मालिक रायबुलार खेतों की जिगरानी करते हुये जंगल से जा रहे थे । अचानक उसने एक विलक्षण दृश्य देखा । एक वृक्ष के नीचे बाबा सोये थे । उनके मुख पर सूर्य किरणें पड रही थी । उनकिरणों से मुख का रक्षण एक नागराज अपने फन फैलाये कर रहा था । फन की छाया में बाबा प्रभु चिंतन में लीन थे । मालिक के आश्चर्य का ठिकाना नरहा ।

निवेदक—

निद्रित देख, गुरु पर करते नागराज छाया

यह प्रभुकी है सारी माया

॥ टेक ॥

चरवाहे का कार्य निभाते

धेनु चराने जंगल जाते

प्रभुचिंतन में समय बिताते

दीनों का दुख हरने को अब हुई अवतरित काया

॥ १ ॥

निसर्ग सुन्दर शोभा अनुपम

धरा स्वर्ग से वगती उत्तम

विश्वव्यापी है पुरुषोत्तम

ब्रह्मानंद में रमते नानक भूलकर सारी माया

॥ २ ॥

उधर खेत में गए घुसतीं

ध्वस्त तथा फसलों को करती ।

कोलाहल ध्वनि कानों पडती

ध्यान भंग हो, बोले नानक-‘धन्य धन्य प्रभुराया’

॥ ३ ॥

ऐसे फसलों की नुकसानी
सहन न होगी मान की हानि
रही दुखोंकी अभी कहानी ।

विलाप करते कालू मेहता, जग में है क्या पाया ॥ ४ ॥

पूछताछ फिर लगी यों होने
सैनिक दौड़े खेत देखने
वापस आकर लगे वे कहते

'हरे भरे हैं खेत' जानकर मालिक यों शरमाया ॥ ५ ॥

देख अलौकिक प्रभुकी शक्ति
मन में सबके उपजी भक्ति
नत मस्तक हर व्यक्ति व्यक्ति

लगी फैलने कीर्ति गुरु की, जनजीवन हरषाया ॥ ६ ॥

—राधाकृष्ण गुप्ता "चेतन"
डोम्बिवली (पूर्व)

श्रीसाईभक्तांची श्रद्धास्थाने

श्रीसाईभक्तांची श्रद्धास्थाने ही नवीन लेखमाला श्रीसाईलीला एप्रिल १९७४ च्या वर्षारंभ अंकापासून क्रमशः प्रसिद्ध करित आहेत. श्रीबावांच्या असंख्य भक्तांना ही नाविन्यपूर्ण सचित्र लेखमाला निश्चित वाचनीय व संग्राह्य वाटेल.

लेखक—सदानंद चेंदवणकर

शिरडी-वृत्त

डिसेंबर १९७३

या महिन्यात भक्तांची गर्दी जास्त प्रमाणात होती. कारण वर्षअखेर सुट्या व रजा होत्या. शाळांच्या सहली कृषिविद्यालय सहली, नाताळ व यात्रेकरू भक्तमंडळी यामुळे भक्तांची गर्दी श्रीसाईदर्शनासाठी बरीच झाली होती.

काही कलाकारांनी श्रीपुढे हजेरी दिली ती खालीलप्रमाणे :—

कीर्तन :— श्री. ग. वि. जोशी शास्त्री संस्थान गवई यांची कीर्तने नेहमीप्रमाणे झाली.

प्रवचन :— १) ह. भ. प. राष्ट्रीय संत सखाराम ता. जाधव, ओझर, नाशिक.

२) ह. भ. प. निवृत्तिराव पाटील गोंदकर, शिर्डी.

३) ह. भ. प. लक्ष्मणबुवा बाघचौरे, शिर्डी.

भजन :— १) श्री. भगवती साई संस्थान भजनी मंडळी, कुर्ला, मुंबई,

२) ज्ञानदीप गायन पार्टी भजनी मंडळी, ठाणे,

३) ह. भ. प. हनुमान-प्रासादिक अचानक भजनी, मंडळी, भिवंडी,

४) ह. भ. प. बालमित्र चौपाटी दरबार भजनी मंडळी, गिरगाव मुंबई.

गायन वादन कार्यक्रम :— १) बाबुराव धर्मा शिंदे, करमाळा. २) श्री. रामचंद्र के.

काळे, ठाणे, ३) पुणे नभोवाणीवरील कलाकार श्रीमान रुस्तमजी गुस्तादजी

हाभीदारू ऊर्फ रुस्तुमकाका यांचे गायन, अहमद नगर ४) श्री. माणेश

रस्तुमजी यांची तबला साथ झाली, अहमद नगर ५) पुणे नभोवाणी केन्द्राच्या

गायिका सौ. शशिकला म. वैशंपायन, नाशिक ६) श्री. स. बा. मुळीक

(बाबी चांदेरकर मुंबई. ७) ह. भ. प. विठ्ठलराव ह. उल्हे, अमरावती.

८) श्री. राम कोठेकर, परभणी. ९) श्री. वसंत वि. पुरीकर, परभणी.

१०) श्री. विश्वनाथ भोगले, गुलबर्गा. ११) श्री. व्ही. जी. पिळगांवकर,

गोवा. १२) सौ. सुचिता पिळणकर मुंबई. १३) श्री. रमेश पिळणकर, मुंबई.

१४) श्री. कृष्ण मालवणकर, मुंबई. १५) श्री. प्रभाकर साटम, मुंबई.

१६) स्वामी रामानंद, वेळगांव १७) श्री. विश्राम कांबळी, मुंबई

१८) श्रीराम विष्णू सातर्डेकर, मुंबई.

नकला :— श्री. दिनेश पिळणकर मुंबई यांचा नकलांचा कार्यक्रम झाला.

श्रीदत्तजयंती कार्यक्रम :- श्रीदत्तजयंती निमित्त श्रीसाई मंदिरात दत्तजन्म कीर्तन झाल्यावर रात्री ७-३० ते ९ व ९-३० ते ११ पर्यंत पुणे नभोवाणीचे गायक श्रीमान हस्तम काका यांचे गंधर्व-गायकीमधील गायनाचा कार्यक्रम झाला. त्यांना त्यांचे चिरंजीव श्रीमाणेकशा यांनी तबल्यावर उत्तम प्रकारे साथ केली. रात्री ९-१५ ते ११ पर्यंत श्रींच्या रथाची मिरवणूक गावातून फिरून आली. त्यानंतर शेजारती झाली.

माननीयांच्या भेटी :-

- १) मा. श्री. भास्कर एन्. आडारकर, चेअरमन, सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया मुंबई.
- २) मा. श्री. बी. जी. देशमुख साहेब, आय. ए. एस्, मुख्यमंत्री महाराष्ट्र राज्य यांचे खास सहाय्य, मुंबई.
- ३) मा. श्री. डी. पी. देसाई, हायकोर्ट जज्ज, गुजराथराज्य.

हवापाणी :- शिरडी येथील हवापाणी उत्तम असून रोगराई काही नाही. हवेत रात्रीच्या व सकाळच्या वेळी झोंवणारा गारठा असतो.

इतर वृत्तविशेष :- संस्थानने २२५-५५ "भक्त निवास क्र. २" ह्या तीन मजली इमारतीचे काम सुरू केले असून तळमजल्याचे काम पूर्ण होण्याचे मार्गावर आहे.

संस्थानने चालविलेल्या भोजनगृहात भक्त प्रसादाचा मनमुराद आस्वाद घेत आहेत. संस्थान कॅटीनमध्ये सकस व निर्भोळ दूध व उत्तम चहा मिळतो. या सर्व व्यवस्थेवर भाविक अगदी खूष आहेत.

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडीची प्रकाशनें

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी यांच्या प्रकाशनांच्या किंमती कामाच्या सोईकरतां दि. १५-११-७३ पासून पुढीलप्रमाणें ठरविण्यात आल्या आहेत.

१. श्री साई सच्चरित (मराठी)	रु.	८-००
२. श्री साई सच्चरित (इंग्रजी)	रु.	५-००
३. श्री साई सच्चरित (गुजराती)	रु.	४-५०
४. श्री साई सच्चरित (हिंदी)	रु.	४-२५
५. श्री साई सच्चरित (कानडी)	रु.	४-२५
६. श्री साईबाबा जीवितचरित्रम् (तेलगू)	रु.	८-००
७. श्री साईनाथ स्तवनमंजिरी व सुमनांजलि (मराठी)	रु.	०-२०
८. दासगणकृत ४ अध्याय (मराठी)	रु.	०-२५
९. सगुणोपासना (मराठी किंवा गुजराती)	रु.	०-२०
१०. श्री. प्रधानकृत चरित्र (इंग्रजी)	रु.	१-००
११. श्री साईलीलामृत (मराठी)	रु.	२-००
१२. सचित्र साईबाबा	रु.	१-००
१३. शीलधी (मराठी)	रु.	०-२०
१४. साईबाबा : अवतार व कार्य (अ. य. धोंड)	रु.	१-७५
१५. शिरडी दर्शन (६६ फोटोंचा आल्बम)	रु.	२-००
१६. श्री साईलीला मासिक (मराठी किंवा इंग्रजी)		
प्रत्येकी वार्षिक वर्गणी	रु.	६-००
" किरकोळ अंकास -	रु.	०-६०
१७. मुलांचे साईबाबा (द. दि. परचुरे) (मराठी)	रु.	०-५०

*

वरील प्रकाशनें मिळण्याची ठिकाणे :-

१. व्यवस्थापक, श्रीसाईबाबा संस्थान, पोस्ट शिरडी, जिल्हा अहमदनगर.
२. मुंबई ऑफिस, साई निकेतन, ८०४-बी, डॉ. आवेडकर रोड, दादर,
पिन :- ४०००१४.

तीन रंगी आशीर्वाद फोटो

आकार	किंमत	आकार	किंमत
१४" × २०"	रु. १-५०	८" × १०"	रु. ०-५०
१०" × १४"	रु. १-००	२ १/२" × ३ १/२"	रु. ०-२०
४ १/२" × ५ १/२"	रु. ०-३०		

प्रसिद्ध ब्लॉकमेकर श्री. डी. डी. नेरॉथ यांच्या ब्लॉक्सवरून छापलेले फोटो

प्रकार	रंग	आकार (से. मी)	किंमत
१. शिलेवर बसलेले बाबा	तीन रंगी	३५.५६ × ५०.८	१-५०
२. शिलेवर बसलेले बाबा	काळा व पांढरा	" "	१-२५
३. शिलेवर बसलेले बाबा	"	२२.८६ × ३३-०२	०-५०
४. द्वारकामाईतील बाबा	तीन रंगी	" "	०-५०
५. शिरडी दर्शन (६६ फोटोंचा अल्बम)			२-००

श्री साईबाबा संस्थानच्या कार्यालयांचे पत्ते :

१. शिरडी, ता. कोपरगांव, जि. अहमदनगर (महाराष्ट्र).
२. साईनिकेतन, डॉ. आवेडकर रोड, प्लॉट नं. ८०४ बी., दादर, मुं. नं. १४

मुद्रक : श्रीमती लक्ष्मीबाई नारायण चौधरी, निर्णयसागर प्रेस,

४५-डीई, ऑफ टोकरसी जीवराज रोड, शिवडी, मुंबई-१५.

संपादक व प्रकाशक : श्री. का. सी. पाठक, 'साई निकेतन', डॉ. आवेडकर रोड, खोदादाद सर्कलजवळ, प्लॉट नं. ८०४ बी., दादर, मुंबई १४.